

GRUPURI „MINORE” DIN REZISTENȚA ANTICOMUNISTĂ BUCOVINEANĂ (1948-1961)

Dorin Dobrinu

Summary: At the end of the 1940s, the anticommunist armed resistance restarted in Bukovina in the context of the more and more constant offensive of the communist regime, meant to obtain control not only over the State but also over the whole society. Some of the individuals the new authorities intended to arrest managed to escape and took refuge in the mountains and the woods, where they formed anticommunist resistance armed groups; but there were also locals who formed subversive groups without having previous conflicts with the regime. Besides the big resistance groups, there also existed several “minor” groups, who also attracted the authorities’ attention, even if at a lower level than the former ones.

Among these small groups there were the ones led by Dragoș Flocea, Andrei Ghivnici, Silvestru Harsmei, the so-called “Blănaru bands” (chiefly a Securitate fabrication, it seems), „Cetatea lui Ștefan” (Stephen the Great’s Citadel) organization and “Grupul tinerilor partizani” (Young Partisans’ Group) or “Eliberarea brațelor de fier” (Iron Arms’ Liberation). The activity of these groups was to make anticommunist propaganda, to attack certain officials of the State administration (including border patrols) or of the Party. Some of the locals who joined clandestinity did not group up (or did it for only short periods), preferring to remain isolated, but unarmed, fugitives, which allowed them to hide more easily, being sheltered and fed by relatives or friends. The most important one was Gheorghe Munteanu, who survived in clandestinity since 1949 to 1961, being thus one of the most longevous anticommunist fighters. After him, resistance in Bukovina stopped being a reality on the ground, locked up, for decades, in the archives or in the survivors’ memory.

Bucovina a fost prima zonă din România în care rezistența armată anticomunistă s-a manifestat încă din primăvara anului 1944, când trupele sovietice au ocupat o parte a acestui teritoriu¹. Spre sfârșitul anilor ’40 fenomenul a reapărut în contextul întetirii persecuțiilor pe motive politice, sociale și economice la adresa celor indezirabili pentru regimul de obediență moscovită. Pentru a scăpa de arestare, unii localnici s-au refugiat în păduri și munți, iar o parte s-au reunit în grupuri de partizani. Sunt deja bine cunoscute organizația „Gărzile Decebal”, grupurile Grigore Sandu, Constantin Cenușă, Vasile Motrescu, Gavril Vatamaniuc, însă despre alte formațiuni de rezistență se știe doar că au existat sau nici atât. În acest studiu avem în vedere tocmai câteva astfel de grupuri de rezistență „minore” (folosim acest termen mai ales pentru a ne referi la vizibilitatea lor mai redusă în ochii serviciilor represive din epocă, dar și în cei ai cercetătorilor și ai opiniei publice de astăzi). Sursele pe care le utilizăm sunt reprezentate de documente de arhivă inedite (de la Arhivele Serviciului Român de Informații și de la Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale) sau publicate, dar și de mărturii.

1. Grupul Dragoș Flocea

Compus din cinci oameni, conducător fiind Dragoș Flocea, acest grup era semnalat pentru prima dată în septembrie 1949, zona sa de acțiune fiind în jurul comunei Stulpicani, județul Câmpulung, și în regiunile limitrofe județului Baia. Formațiunea a avut inițial un caracter de drept comun, jefuind stânele și atacând la drumul mare. Treptat însă a căpătat un caracter politic prin propaganda anticomunistă și prin “agitația ce o produce în mijlocul populației”². Nu dispunem de alte date cu privire la acest grup, nici măcar care a fost sfârșitul său, deși este de presupus că a fost lichidat la scurt timp după septembrie 1949, de vreme ce el nu mai este menționat în sintezele Securității.

2. Grupul Andrei Ghivnici

Bazele acestui grup au fost puse în anii 1945-1946 de Andrei Ghivnici (în unele documente apare și ca Ștefan Ghivnici sau Nistor Ghimici³), originar din comuna Bosanci, județul Suceava, dezertor din armată, ceea ce îi atrăsese o condamnare de 7 ani închisoare corecțională. I s-a alăturat Sava Hrehorciuc zis Săvuleț, agricultor din comuna Sucevița, fugăr din 1946 ca urmare a comiterii mai multor furturi. Acționau “cu îndrăzneală și energie”, fiind înarmați cu o pușcă mitralieră, pistoale mitralieră, pistoale mici, dispunând de multă muniție, de binoclu și de un câine-lup, proprietatea lui Ghivnici⁴. Pe 10 mai 1949 au atacat cursa RATA la serpentinele Strigoaia, jefuindu-i pe călători⁵. Securitatea nota, în septembrie 1949, că, împreună cu alte trei persoane neidentificate Ghivnici ataca mașinile RATA, în special pe șoseaua Cacica-Gura Humorului și pe muntele Măgura⁶. Cu doar câteva luni înainte, mai exact în iulie 1949, Miliția județului Rădăuți avea informații că grupul avea un efectiv de 5-6 oameni, acționând în pădurile comunelor Sucevița și Marginea, județul Rădăuți, dar și pe teritoriul județului Câmpulung⁷. În septembrie 1949 existau informații că s-ar mai fi atașat formațiunii și Petru Flocea (nu știm dacă nu cumva acesta era una și aceeași persoană cu Dragoș Flocea, amintit la secțiunea precedentă), din județul Câmpulung. Zona sa de acțiune era în pădurile comunelor Marginea și Sucevița, județul Rădăuți, Ciomârna, Argel, Vatra Moldoviței, Dorna și Vama, din județul Câmpulung, și Solca, județul Suceava⁸. La sfârșitul anului 1949, formațiunea era caracterizată drept “bandă teroristă cu jafuri și tâlhării la drumul mare, având nuanță politică”. Atunci când opreau pe trecători, membrii grupului se interesau dacă aceștia făceau parte din PMR, în caz afirmativ luându-le carnetele de partid⁹.

În vederea capturării grupului Ghivnici, Miliția județului Rădăuți a întocmit un plan în septembrie 1949. Se observase că membrii acestei formațiuni nu dădeau nici o lovitură în județul Rădăuți, ci doar își găseau adăpostul în regiunea Marginea și Sucevița. De aceea se luase măsura întăririi efectivelor pe care le aveau posturile de Miliție, care patruleau zi și noapte în zonă. Între frații, părinții și rudele lui Sava Hrehorciuc din Sucevița se introduseseră informatori. Mai mult chiar, unul dintre frații acestuia fusese reținut de Miliție. Casele celor bănuiți de legături cu fugarii se aflau sub continuă observație, după cum erau supravegheate și concubinele sau tinerele “simpatii” feminine ale aceluiași Hrehorciuc¹⁰.

În aprilie 1950, Ghimici, Flocea și Hrehorciuc s-au întâlnit cu Gavril Vatamaniuc la Poiana Micului, prin intermediul unei gazde din Sucevița. Pentru a se avertiza, membrii acestui grup utilizau anumite sunete care țineau loc de parolă¹¹. În acel moment

Ghimici și Flocea aveau câte o armă ZB, iar Hrehorciuc un automat german¹². Gavril Vatamaniuc s-a atașat grupului pentru o perioadă. Cândva, în mai 1950, cei trei membri, împreună cu Vatamaniuc, au plecat spre un loc foarte liniștit numit Pietrele Muierii, unde au stat trei zile, dar fără a-și face colibă. Ulterior au ajuns lângă comuna Poiana Micului, spre localitatea Gura Humorului. S-au oprit la “Vârful cu Molidiș”, unde grupul Ghimici avea o colibă bine camuflată¹³. Vatamaniuc s-a retras în iulie 1950 din acest grup, deoarece, avea să destăinuie ulterior, “mi-am dat seama că ei voiau să facă doar tâlhărie. Urcau în autobuze și luau de la cei cu carnete de partid tot ce aveau: ceasuri, bani etc.”¹⁴.

Securitatea a infiltrat în grupul Ghivnici-Flocea un plutonier de Securitate din comuna Liteni, pe nume Olaru, care s-a dat drept partizan. Acesta a reușit să-i lichideze pe rebeli, se pare în 1950-1951. Unul dintre morți a fost Sava Hrehorciuc, care avea doar 20 de ani. Drept recompensă, plutonierul a fost avansat la gradul de locotenent de Securitate¹⁵.

3. Grupul Silvestru Harsmei

Grupul Silvestru Harsmei a fost identificat în cursul lunii iulie 1949 cu ajutorul informatorilor, fiind cunoscuți unii dintre complici¹⁶. În anul 1949 era format din 6-12 membri, toți originari din fostul județ Storojineț, cedat Uniunii Sovietice în 1940/1944, bine înarmați, care acționau în zona Brodina, realizând și treceri peste graniță. Liderul grupului era în septembrie 1949 Silvestru Harsmei (apare în documente și ca Harșmei, Hașmei, Hojmei sau Hojnei)¹⁷. Acesta, în vârstă de circa 48 de ani, s-a stabilit în comuna Dornești, apoi a dispărut de la domiciliu în 1948, întrucât era urmărit de Miliție și Securitate, fiind condamnat la 25 de ani muncă silnică pentru “omor, evadare și trecere frauduloasă peste frontieră”, caracterizat ca “robust, pervers, foarte periculos și sălbatic”¹⁸. Vasile Cujmir, născut în 1910 în comuna Davideni s-a stabilit în localitatea Dornești, județul Rădăuți. Vasile Sved era născut la 1 ianuarie 1913, în localitatea Bănila pe Siret, și domiciliat în comuna Dornești, județul Rădăuți. Atât Cujmir cât și Sved erau agricultori fără avere, foști membri PNT, fugiți în mai 1949, fiind “urmăriți de securitate pentru acțiuni subversive”¹⁹. Ceilalți membri erau Pavel Tiron, Alexandru Țurcanu, Ioan Motrescu, Alexandru Cosovan, Nicolae Preziuc și Gheorghe Horobeț. Anterior aceștia umblaseră fugari prin țară până în 1949; Branislav Nizgota, domiciliat în comuna Brodina, județul Rădăuți, nu pleca în munți, dar întreținea legături permanente cu grupul. Miliția aprecia în septembrie 1949 că membrii grupului fuseseră infractori de drept comun, care “în cele din urmă au dat activității lor o formă politică”²⁰.

Partizanii foloseau terenul muntos și împădurit al comunelor Brodina, Ulma și Nisipitu, întrucât acesta permitea trecerile peste frontieră, de unde aduceau armament și muniții, fără a putea fi prinși de grănicerii români sau sovietici. În vederea prevenirii trecerii peste frontieră, grănicerii și milițienii și-au intensificat patrulele în zonă. Concomitent, pentru capturarea lor au fost trimise în munți câteva echipe speciale formate din milițieni²¹. Partizanii dispuneau în 1949 de următorul armament: o pușcă-mitralieră germană, două pistoale mitralieră germane, două arme ZB, pistoale mici, grenade, șeful dispunând și de un binoclu. Fiind mulți, membrii grupului se bazau pe multă forță, inițiind acțiuni mari, vizând dezarmarea pichetelor de grăniceri, pentru a face rost de armament, și urmărind recrutarea de noi membri. Când se deplasau prin pădure

erau aranjați într-o formație de tip triunghi, cu liderul în frunte, care soma pe oricine le ieșea în cale, toți ceilalți membri stând cu armele pregătite pentru a interveni²². Ulterior avea să se descopere că membrii grupului nu acționau toți împreună, ci în echipe de 4-5 oameni²³.

La 23 iunie 1949, grupul a atacat postul de grăniceri Sadău, comuna Brodina, din două părți, deschizând foc de armă automată și puști ZB asupra celor din pichet, tăind și firul telefonic. Atacul frontal și retragerea partizanilor reliefa, totuși, că nu erau prea bine organizați. Un alt atac – la care (pe lângă membrii grupului) au participat și Precup Cociorhan, refugiat din județul Storojineț, stabilit în comuna Brodina, județul Rădăuți, și Semco Parasca, din comuna Argel, județul Câmpulung –, s-a produs la 23 august 1949 asupra magazinului Sovromlemn Falcău, situat la 14 km de comuna Brodina, de unde au ridicat diferite cantități de stofă și încălțăminte²⁴. De asemenea, în vara anului 1949 membrii acestui grup au trecut de mai multe ori granița în Uniunea Sovietică, iar după ce dădeau anumite lovituri acolo se întorceau în România cu capturile, inclusiv armamentul²⁵.

Acest grup manifesta în 1949 un interes major față de aspectele politice interne sau internaționale: când urma să înceapă războiul între lumea liberă și lagărul sovietic, starea de spirit a populației, reacția acesteia față de legile guvernului comunist al României²⁶. Grupul acționa în 1949 în munții și pădurile din comunele Brodina, Ulma, Nisipitu, cătunele Dubinschi, Cununsi, Eriste din județul Rădăuți, și în Argel, Cârlibaba, Vatra Moldoviței și Izvoarele Sucevei din județul Câmpulung²⁷. Nu obișnuiau să stea în comune prea mult timp, ci se adăposteau în regiunea amintită, unde erau păduri “foarte dese și întunecoase”. Localitățile menționate erau formate din cătune dispuse pe culmile montane, perimetrul fiind de 30 km în lungime și 22 în lățime, adică aproximativ 650 de km². Populația de aici era în totalitate constituită din ucraineni, cu simpatie pentru mișcarea naționalistă a lui Stepan Bandera, ostilă regimului comunist de la București, dar și Uniunii Sovietice, favorizându-i pe rebeli. Locuitorii erau suspicioși față de străini, refuzând să stea de vorbă cu cei care nu le cunoșteau limba. Existau informații că grupul intenționa să petreacă iarna 1949-1950 în Muntele Bendereu, situat la nord-vest de comuna Argel, județul Câmpulung, cu numeroase prăpastii, unde și-ar fi construit colibe. Miliția județeană Rădăuți a trimis în zonă trei echipe de milițieni care cunoșteau limba ucraineană, pentru a verifica informațiile primite și pentru a recunoaște terenul, în vederea unei operații de amploare²⁸.

Mai multe persoane de sprijin ale bandei (gazde, complici și curieri) fuseseră identificate în 1949 în comunele Brodina și Dornești, județul Rădăuți, precum și din Argel, județul Câmpulung, formate mai ales din refugiați din județul Storojineț. Între aceștia s-au numărat Precup Cociorhan, Semco Parasca, Luchian Șecman, Petre Mehediniuc și Vasile Șecman, care au fost înaintați justiției, Tribunalul Rădăuți acordând pedepse situate între 6 luni și 2 ani închisoare²⁹. În fața ofensivei Miliției și rămânând fără susținere în teritoriu, pe care nu-l cunoșteau prea bine, se pare că membrii neprinși ai grupului – adică Silvestru Harsmei, Vasile Sved, Gheorghe Horobeț și Vasile Cujmir – au trecut în Bucovina de nord³⁰.

După ce în iulie 1949 s-a realizat planul pentru capturarea grupurilor Harsmei, Cenușă și Ghivnici, la 22 septembrie 1949 a fost întocmit un alt plan. Toți cei care

veneau în contact cu partizanii erau înregistrați și clasificați cu atenție: “a. Părinți, frați, surori, unchi, mătuși, veri, cumnați etc./ b. Infractori de meserie, borfași, găzduitori, tăinuitori, hoți de toate categoriile, prieteni, bețivi, precum și persoane care au fost în efectivul bandelor, iar în prezent se află în penitenciar;/ c. Elemente ostile regimului: deblocați, comprimați, chiaburi etc./ d. Femei, vechi simpatii, femei de moravuri ușoare, văduve, concubine etc./ e. Elemente care, prin natura serviciului, vin în contact cu bandiții: pădurari, brigadieri, șefi de exploatare, stăpâni de stâne, baci, ciobani, paznici de vite, paznici de câmp, locuitorii caselor izolate etc.”. Odată descoperiți, cei de mai sus trebuiau supravegheați cu atenție prin pânde, filaj și observare. În sânul fiecărei categorii au fost introduși informatori, accentul punându-se, totuși, pe silvicultori, rude, concubine și femeile de moravuri ușoare care aveau legături cu rebelii. Șeful postului de miliție Brodina urma să se ocupe exclusiv de capturarea fugarilor. De asemenea, pentru întărirea aceluiași post de miliție, au fost trimiși din regiunea de șes câțiva milițieni considerați capabili și devotați. În colaborare cu organizațiile de masă din zonă, Miliția trebuia să creeze în rândurile populației o stare de spirit ostilă partizanilor. Întrucât se observase că rebelii cumpărau băutură, tutun, chibrituri etc. de la cooperative – prin intermediari – s-a decis ca în fiecare unitate comercială de acest gen să fie introdus și un milițian deghizat, pentru a urmări persoanele care cumpărau produsele amintite în cantități mai mari. Toți lucrătorii aflați în pădure, în echipele de exploatare a lemnului, urmau a fi verificați prin intermediul informatorilor. Pentru capturarea partizanilor aveau să se organizeze capcane și curse. Cel puțin două concubine sau alte persoane care erau în legătură cu fugarii trebuiau reținute în secret și apoi cercetate de Miliție. Patru echipe a câte trei milițieni urmau a patrula zona în care fuseseră semnați partizanii, organizând pânde la punctele obligatorii de trecere și la casele celor cunoscuți drept colaboratori ai acestora. Patrurile Miliției Rădăuți aveau consemnul să se întâlnească cu cele ale Miliției Câmpulung pentru a face schimb de informații și pentru a se completa. Desigur, legătura cu Securitatea era obligatorie. Se luaseră deja măsuri pentru procurarea fotografiilor partizanilor, în vederea multiplicării și împărțirii lor tuturor milițienilor din zonă³¹.

Miliția deținea în septembrie 1949 informația că grupul Harsmei își pregătea un adăpost de iarnă pe muntele Bendereu sau/și pe masivul Rusca, o zonă unde se găseau cazemate și adăposturi, rămase de pe urma războiului. Un număr de persoane din comunele Argel, Ciomârna și Vatra Moldoviței, suspectate de legături cu partizanii, unele chiar considerate membre ale grupului, fuseseră puse sub supravegherea Miliției³².

Grupul a fost văzut ultima dată în “formație completă” în decembrie 1949, la punctul de frontieră Carnova-Rădăuți, după care multă vreme nu a mai apărut³³. El era amintit cu opt membri în iunie 1950, când se adăpostea în zona comunelor Sucevița și Argel, județul Rădăuți³⁴. Într-o schemă privind “Bande” din raza DRS Suceava, datând cu aproximație de la sfârșitul anului 1950, zona de acțiune a acestui grup era considerată partea montană a județului Rădăuți. Formațiunea era trecută cu cinci membri: Silvestru Harsmei (lider), Ioan Postovei, Mihai Cosovan, Vasile Sved și Emilian Semaca³⁵.

Emilian Semaca a fost capturat în octombrie 1950 în Bucovina³⁶, iar Vasile Sved a fost prins la 17 octombrie 1950 tocmai în comuna Sven, regiunea Cluj³⁷. Ca urmare a operațiunilor desfășurate de Securitate în toamna anului 1950, Ioan Postovei s-a reîntors

la domiciliul său. Mihai Cosovan s-a despărțit de Silvestru Harsmei, ambii rămânând ca fugari i zolați. În vara anului 1951 ei se aflau în postura de urmăriți informativ de Securitatea locală³⁸. Silvestru Harsmei a fost capturat în cursul anului 1955, ca urmare a măsurilor excepționale luate de Securitate împotriva partizanilor din grupul Vatamaniuc-Motrescu. În acel moment el acționa ca fugar izolat³⁹.

4. “Bandeles Blănaru”⁴⁰

Securitatea a susținut că Vasile Blănaru și George Ungureanu conduceau o organizație subversivă legionară în orașul Câmpulung Moldovenesc⁴¹. Primul avea să susțină în memoriile sale că el era legionar, dar că acest “grup” a fost de fapt o invenție a Securității⁴². Vasile Blănaru zis Cezar Flamură a fost arestat ca legionar în 1949 și a făcut cinci ani de închisoare, trecând pe la Aiud, Jilava și Canalul Dunăre-Marea Neagră⁴³. George Ungureanu s-a născut la 12 aprilie 1912 în Câmpulung Moldovenesc. A lucrat o vreme la Ministerul Economiei Naționale din București, iar la începerea celei de-a doua conflagrații mondiale a fost mobilizat și a participat la luptele de pe frontul de Răsărit. După încheierea războiului s-a stabilit în comuna Boroșneul Mare, din județul Trei Scaune (Covasna). Refuzând să intre în slujba Securității, a fost arestat, dar, reușind să scape de sub escortă a stat ascuns timp de șapte ani. S-a predat în 1956. Pus în libertate, a lucrat la Trustul Lemnului din Câmpulung Moldovenesc. Ungureanu a fost arestat în februarie 1958⁴⁴. La percheziție i s-a găsit un manuscris realizat în perioada în care stătuse ascuns, ceea ce avea să fie un motiv în plus pentru a fi maltratată, dar și probă pentru proces⁴⁵. Unul dintre informatorii utilizați de poliția politică în legătură cu acest grup a fost Ilie Grigorovici, fost agent al Siguranței, închis o vreme la penitenciarul Făgăraș, care după întoarcerea de acolo intrase în serviciul Securității⁴⁶. Un alt arestat a fost Roman Uriciuc, la perchezițiile făcute la domiciliul acestuia găsindu-se două-trei puști descompletate și o mână de cartușe ruginite, de pe vremea austriecilor, ceea ce în ochii Securității era un adevărat arsenal⁴⁷.

Ancheta s-a desfășurat timp de 14 luni la Securitatea din Suceava, pentru a-i determina pe arestați să semneze declarațiile fiind folosită bătaia, dar și înfrângerea voinței cu ajutorul medicamentelor administrate din abundență. Între tortionari s-a evidențiat căpitanul Harry Feller, șeful anchetei⁴⁸. Procesul s-a desfășurat la Botoșani, în aprilie 1959, completul de judecată fiind format din magistrați de la Tribunalul Militar al Regiunii a II-a București. Lotul era compus din 36 de persoane, mai mult de jumătate necunoscute de principalii acuzați. În fapt, ca mai toate procesele politice din acei ani, “a fost un spectacol de teatru, ca să nu zic circ”. Dezbaterile au durat trei zile, inculpaților nefiindu-le permisă apărarea. Cei care și-au schimbat declarația în timpul procesului fiind cumplit bătuti după audieri (ceferistul Vasile Nisioi și fierarul Precup Sfarghiu, ambii din Câmpulung Moldovenesc), cum s-a întâmplat și cu unii martorii favorabili (bătrânii țărani Gavril Mândrilă, 84 de ani, și Nichifor Piticar, 82 de ani, amândoi din Câmpulung Moldovenesc), doar celor mincinoși luându-li-se în considerare declarațiile (spre exemplu, Gabor Constantin)⁴⁹. Au existat și martori care au evitat să-i acuze în instanță pe unii inculpați, deși avuseseră divergențe cu aceștia în anumite perioade. Spre exemplu, un anume curelar Lang, evreu de etnie, deși fusese bătut de Costan Cocuța în timpul rebeliunii legionare din ianuarie 1941 a declarat la procesul din 1959 că nu îl cunoaște, doar pentru a nu-i agrava situația⁵⁰.

După proces, acuzații au fost depuși în penitenciarul Botoșani. Prin sentința nr. 83/20 aprilie 1959, a Tribunalul Militar al Regiunii a II-a București, sub acuzația de constituire într-o organizație subversivă și de pregătire a “insurecției contra statului”, au fost acordate nu mai puțin de cinci condamnări la moarte: Vasile Blănaru zis Cezar Flamură, scriitor, George Ungureanu, funcționar, Alexandru Ionescu, preot, Cristofor Dancu, profesor, și Roman Uriciuc, tipograf. Imediat ce le-au fost aduse la cunoștință pedepsele, toți cinci au fost puși în lanțuri⁵¹. Alte condamnări în același proces au mai primit: Gheorghe Crăciunescu-Calinic (cumnatul lui George Ungureanu), 25 de ani muncă silnică; Precup Sfarghiu, 22 de ani muncă silnică; Arcadie Bruja, Vasile Nisioi și Constantin Cocuța, câte 20 de ani muncă silnică; Petre Ungureanu (fratele lui George Ungureanu), Claudiu Forgaci, Georgescu, Nic. Gasinschi și Ipolit Piticar, 16 ani temniță grea fiecare. În acest lot nici o pedeapsă nu a fost mai mică de 16 ani⁵². La îndemnul unor ofițeri din penitenciarul Botoșani, inclusiv a comandantului acestuia, “oameni cu suflet”, Vasile Blănaru, George Ungureanu, Cristofor Dancu, Roman Uriciuc și Alexandru Ionescu au înaintat memorii pentru grațierea lor⁵³, care au fost însă respinse⁵⁴. La sfârșitul lunii iunie 1959 au fost transferați la Jilava, unde au stat în Camera Zero, a condamnaților la moarte⁵⁵. Ei au fost salvați de Decretul nr. 162, din 5 mai 1960, prin care pedeapsa capitală le-a fost comutată în muncă silnică pe viață⁵⁶. Drept recompensă pentru zelul depus în anchetarea acestor “bandiți”, căpitanul Harry Feller a fost avansat la gradul de maior, iar locotenentul Toader Benea la cel de căpitan⁵⁷.

În afară de lotul de mai sus, au mai existat două loturi în legătură cu acest “grup”. Din primul lot cunoaștem câteva sentințe: Grigore Buta, 25 de ani muncă silnică; Crăciun și Gheorghe Blănaru, câte 16 ani temniță grea; Grigor Blănaru, 10 ani; Ion Maricari, 8 ani; Artenie Gînscă, 6 ani; Leon Bărbîntă, 5 ani, cea mai mică pedeapsă. Procesul celui de-al treilea lot s-a desfășurat la București, unde nici o pedeapsă nu a fost mai mică de 10 ani. Știm că Sebastian Popescu și Dumitru Mănescu au primit câte 25 de ani muncă silnică, iar Tomescu 20 de ani muncă silnică⁵⁸.

Cei cinci foști condamnați la moarte au fost transferați apoi la Aiud⁵⁹. Vasile Blănaru avea să fie cunoscut aici pentru dinamismul său și pentru faptul că mereu se angaja în acțiuni protestatate față de conducerea închisorii⁶⁰. Toți aveau să fie eliberați în 1964⁶¹. Bunăoară, George Ungureanu care a ieșit de la Aiud la 30 iulie 1964, și-a manifestat ulterior talentul literar și a publicat în diferite reviste, inclusiv câteva volume, conținând proză și versuri⁶².

5. Organizația “Cetatea lui Ștefan”

În vara anului 1949 s-a constituit în zona Suceava o organizație anticomunistă denumită simbolic “Cetatea lui Ștefan”. Organizația a avut 14 membri: Vasile Pânzariu; Viorel Buțincu și Gheorghe Pentiuc, ambii absolvenți de liceu, din comuna Lisaura, județul Suceava; Zaharia Cuciureanu, tehnician de telecomunicații, refugiat din județul Storojineț; Gheorghe Cucuș, absolvent de liceu comercial, din Lisaura, județul Suceava; Eugenia Donici, absolventă de liceu, din comuna Verești, județul Suceava; Decebal Drăgoi, absolvent de liceu, din comuna Burdujeni, județul Suceava; Mihai Munteanu, subofițer, din comuna Mitocul Dragomirnei, județul Suceava; Amfilochie Munteanu și Constantin Munteanu, absolvenți de liceu industrial, din comuna Mitocul Dragomirnei,

județul Suceava; Ecaterina Popescu, absolventă de liceu, din comuna Horodnicul de Sus, județul Suceava; Nicolae Seliuc, student la Academia Comercială, din comuna Costâna, județul Suceava; Constantin Strugariu, absolvent de liceu industrial, din comuna Cacica, județul Suceava; Aurel Stoleriu, refugiat din Basarabia, stabilit în comuna Mitocul Dragomirnei, județul Suceava.

Formațiunea a fost activă din vara anului 1949 până în august 1950. Ea a fost descoperită de Securitate ca urmare a neatenției unora dintre membri. Fără o consultare prealabilă cu ceilalți componenți ai organizației, Eugenia Donici și Ecaterina Popescu au conceput și redactat mai multe manifeste, în care îndemneau populația la nesupunere față de regimul comunist și chemau la lupta de eliberare. Pentru multiplicare au folosit o mașină de scris de la întreprinderea unde Ecaterina Popescu se angajase pe post de contabilă. Numai că paznicul întreprinderii a văzut când contabilă a scos mașina pentru a o duce la domiciliul ei. Manifestele au fost difuzate în județele Suceava și Botoșani în noaptea de 22/23 august 1950, ceea ce a pus în alertă maximă Securitatea. Întrucât caracteristicile tuturor mașinilor de scris erau cunoscute de poliția politică, ca urmare a unor dispoziții luate după 1948, s-a ajuns foarte repede la autorii manifestelor. Cele două fete au fost arestate chiar a doua zi și supuse unor torturi cumplite. În zilele următoare au fost reținuți și ceilalți membri ai organizației. Toți 14 au fost depuși în penitenciarul Suceava, având parte timp de un an de anchetele bine cunoscute ale Securității. După aceea au fost transferați la închisoarea din dealul Copoului, Iași, în vederea procesului.

Printr-o sentință a Tribunalului Militar Iași, din noiembrie 1950, membrii “Cetății lui Ștefan” au primit condamnări între 2 și 10 ani muncă silnică. Spre exemplu, Vasile Pânzariu a primit 10 ani muncă silnică. În deceniul următor a trecut prin penitenciarele Jilava, Gherla, Văcărești, minele de plumb de la Baia Sprie și Căvnic, prin lagărul de la Poarta Albă. Eliberat la 24 august 1960, s-a calificat în meseria de tâmplar-mecanic, pe care a profesat-o până la pensionare. Însă chiar în perioada așa-numitei “liberalizări” a regimului Ceaușescu, V. Pânzariu a fost persecutat pentru că scrisese poezii conținând “idei și atitudini vădit antisociale”. Arestat la 22 septembrie 1970, a fost judecat la 17 noiembrie 1970 de Tribunalul Militar Iași în deplasare la Suceava și condamnat la 6 ani închisoare și 4 ani interdicție. A fost internat la Aiud, unde se mai aflau atunci aproximativ 300 de deținuți politici. Dosarul său a fost trimis, în aprilie 1972, la Tribunalul Militar Iași, spre rejudecare de către un alt complet. V. Pânzariu a fost în cele din urmă achitat la 8 septembrie 1972. Despăgubirile morale și materiale prevăzute în documentul juridic nu au mai venit niciodată⁶³.

6. “Grupul tinerilor partizani” sau “Eliberarea brațelor de fier”

“Grupul tinerilor partizani” sau “Eliberarea brațelor de fier” (apar ambele denumiri) a fost constituit la începutul anilor ‘50 de Ioan Rotărescu, din Câmpulung Moldovenesc, în scopul luptei împotriva regimului comunist din România. Cei cooptați în organizație, 13 la număr, proveneau din familii persecutate pe motive politice și sociale de regimul comunist. La intrarea în organizație se depunea un jurământ, iar săptămânal se plătea o cotizație în valoare de un leu. Organizația ținea ședințe la domiciliile lui Lothar Tomaszewski și Ioan Rotărescu. Într-o ședință, Dumitru Lițu, care devenise membru al grupării în iunie 1952, a fost ales “ajutor șef”. Pentru a-și procura armament, componenții grupului au întreprins mai multe acțiuni. Spre exemplu, au

sustras arme și muniții (1.500 de cartușe) de la AVSAP (Asociația Vânătorilor Sportivi) din Câmpulung Moldovenesc. În vederea pregătirii militare, tinerii partizani au efectuat exerciții de tragere cu arma pe muntele Cocoșul. Ei au atacat chiar un cetățean sovietic (sau responsabilul unei tutungerii, pe care l-ar fi ucis și i-ar fi luat banii, conform unui alt document) și au dat foc unui depozit de fân din stația CFR Câmpulung. Și-au procurat unelte în vederea desfacerii liniei ferate în momentul trecerii unui lider din conducerea PMR. Membrii organizației intenționau chiar să atace santinela de la unitatea de pompieri și securitate, pentru procurarea de armament, să se retragă și să acționeze în munții din apropierea orașului⁶⁴.

Membrii organizației, elevi la Liceul “Dragoș Vodă” din Câmpulung Moldovenesc⁶⁵, intraseră deja în atenția Securității. Cei mai mulți nu dormeau acasă, de aceea s-a decis arestarea lor în momentul când țineau ședințe pe malul râului Moldova, în afara orașului. Reținerile au fost făcute în iulie 1954⁶⁶. Securitatea s-a dovedit extrem de operativă în privința anchetelor, de vreme ce procesul s-a judecat în octombrie 1954. Conform sentinței nr. 647/29 octombrie 1954 a Tribunalului Militar Teritorial Iași, în deplasare la Câmpulung, Dumitru Lițu (născut la 9 martie 1937, în comuna Breaza, raionul Câmpulung, regiunea Suceava, considerat “fiu de moșier expropriat”) a fost condamnat la 18 ani muncă silnică, 10 ani degradare civică și 300 de lei cheltuieli judiciare, pentru “crima de uneltire contra ordinii sociale”. Tribunalul Militar pentru Unitățile MAI a respins recursul la 20 decembrie 1954. Dumitru Lițu a executat aproape 10 ani din pedeapsă, fiind grațiat prin decretul nr. 310/16 iunie 1964⁶⁷.

7. Manifestări subversive târzii

Și la jumătatea anilor '60 au continuat să fie înregistrate în Bucovina manifestări subversive individuale contra regimului. Un astfel de exemplu îl reprezintă Moroșanu Constantin, din Câmpulung Moldovenesc (născut în 1942, în comuna Valea Seacă, județul Suceava), la care s-au găsit o baionetă de tip militar și 407 manifeste. Pentru crima de uneltire contra ordinii sociale, Tribunalul Militar București l-a condamnat, prin sentința nr. 8/12 februarie 1965, la 10 ani temniță grea și 5 ani degradare civică. Sentința a rămas definitivă, datorită respingerii recursului de către Colegiul Militar al Tribunalului Suprem⁶⁸.

8. Fugarii izolați

În Bucovina au fost la începutul regimului comunist numeroși fugari izolați, pe termene mai lungi sau mai scurte, cum s-a întâmplat, de altfel, în toate regiunile României. La 2 octombrie 1950 au fost prinși Vasile Zeispir (dispărut de la domiciliu în 1949, condamnat la cinci ani închisoare), Toader Dadaci zis Pompei și Nicolae Carabulea zis Pane, evadați de la penitenciarul Bacău, unde executau o pedeapsă de 15 ani muncă silnică. Fugarul Toader Nacu a fost prins pe 10 noiembrie 1950 într-un bordei din pădurea Roșca, raionul Vatra Dornei, dispunând de alimente, de o armă ZB cu 27 de cartușe. Un alt fugar, Ioan Dochîța a fost prins de Miliția Fălticeni la 19 noiembrie 1950, asupra lui găsindu-se un pistol mitralieră cu 31 de cartușe⁶⁹. În aprilie 1951, pe raza Regiunii de Securitate Suceava erau semnați nouă fugari “răzleți”. Alți doi se reîntorseseră la domiciliile lor⁷⁰. În februarie 1951, pe teritoriul aceleiași regionale erau urmăriți 20 de fugari izolați, dintre care 10 fuseseră depistați în cursul anului 1951⁷¹.

Numărul fugarilor izolați înarmați care erau urmăriți de Securitatea Suceava în septembrie 1952 se ridica la 11⁷². Unii au fost foarte importanți atât în ochii autorităților, cât și ai oamenilor din zonele lor de origine. Cazul următor este, credem, pilduitor.

9. Gheorghe Munteanu – fugar izolat

Gheorghe Munteanu s-a născut la 20 noiembrie 1915, în comuna Stroiești, județul Suceava, și era agricultor, dispunând de 3 ha de pământ arabil. În urma satisfacerii stagiului militar, în 1937, a obținut gradul de sergent (de pionieri)⁷³, participând mai apoi la cel de-al doilea război mondial și fiind decorat pentru fapte de arme⁷⁴. A fost implicat în politică, deținând funcția de președinte al organizației Partidului Național Liberal din comuna Stroiești⁷⁵. El a intrat în conflict cu noile autorități comuniste încă de la alegerile din 1946 și a fost condamnat în contumacie. În 1949, Nicolae Danciu, membru PMR, președintele Comitetului Provizoriu din comuna Stroiești, i-a luat căruța lui Munteanu în mod abuziv. Mai mult chiar, a bătut-o pe soția acestuia⁷⁶. Situația l-a determinat pe Munteanu să-l împuște mortal pe reprezentantul puterii, la 17 noiembrie 1949⁷⁷. Pentru a nu fi arestat, fostul lider liberal a devenit fugar, având asupra sa armament și muniții⁷⁸.

Fostul președinte de organizație liberală a fost în legătură cu grupul de rezistență al preotului Dumitru Matei din Iași, contactul fiind asigurat de Liviu Mărgineanu, originar din Stroiești⁷⁹. După sosirea în zonă a lui Liviu Mărgineanu, în toamna anului 1948, acesta a format un grup împreună cu fratele său, Sorin Mărgineanu, colonelul Vasile Cârlan, care fusese decorat pe frontul de Est cu ordinul “Mihai Viteazul”, Virgil Cârlan, fiul celui dintâi, Gavril Poleacu și Costin Polec. În 1949 au fost urmăriți de Securitate, dar au fost susținuți de rude, prieteni și cunoscuți. Sperau că vor primi ajutoare de la francezi, pe linia mai vechilor legături ale lui Liviu Mărgineanu, și au încercat să-și facă un adăpost pentru a petrece iarna în siguranță. Aprovizionarea era însă dificilă, iar pericolul o prezență permanentă, ceea ce i-a determinat să se despartă, pentru a supraviețui mai ușor. Virgil Cârlan avea să fie arestat pe când se îndrepta spre Bistrița-Năsăud, la 16/17 octombrie 1949, în vreme ce tatăl său, Vasile Cârlan, a fost prins în Bosanci, la 26 martie 1950, fiind ulterior condamnat la 25 de ani muncă silnică și ajungând în penitenciarele Gherla și Aiud⁸⁰. Frații Mărgineanu aveau să fie arestați la 7 septembrie 1952, în comuna Răuseni, raionul Suceava, anchetați la Securitatea din Iași, judecați și condamnați (Liviu a primit 15 ani muncă silnică)⁸¹.

Gheorghe Munteanu a reușit să scape din plasa țesută în jurul său de poliția politică. În toată perioada în care s-a aflat în clandestinitate, el a fost găzduit și alimentat de rude și prieteni, unii dintre ei foști membri PNL, PNT și legionari, precum și țărani înstăriți. Munteanu purta cu gazdele sale discuții pe marginea evenimentelor politice interne și internaționale, citea ziarele regimului comunist, susținând că acestea nu reflectau realitatea. Totodată, afirma cu tărie că regimul avea să cadă într-o zi, ca urmare a intervenției SUA, și va fi înlocuit cu un guvern al PNL. Consătenii îl ajutau, deși pericolele la care se expuneau erau foarte mari, iar frica pe măsură. Dar și comuniștilor locali le era mereu frică de el⁸².

Pentru depistarea lui Gheorghe Munteanu, Regionala de Miliție Suceava a recrutat, până la 2 mai 1950, o agentură în care erau incluși doi informatori din Stroiești, raionul Suceava, și unul din Gura Humorului⁸³. La aceeași dată fuseseră înregistrate, de

asemenea, rudele și persoanele de sprijin ale fugarului: tatăl, un frate, soția, 2 mătuși, un unchi, 4 veri, 3 cumnați, toți în comuna Stroești, raionul Suceava, alături de 8 locuitori din comuna Stroești, raionul Suceava, 2 din comuna Stupca, raionul Gura Humorului, 3 din comuna Ilișești, raionul Gura Humorului, 2 din comuna Frumosu, raionul Câmpulung, unul din comuna Moldovița, raionul Câmpulung, și unul din comuna Vama, raionul Câmpulung⁸⁴.

Gavril Poleacu, din comuna Stroești, fugar din 1948, a fost prins în ziua de 1 octombrie 1950 în localitatea sa natală. El era înarmat cu o armă ZB retezată, cu 5 cartușe, și un revolver Radom Nis, cu 30 de cartușe. În noaptea de 1/2 octombrie 1950, și Gheorghe Munteanu a fost pe punctul de a fi prins, în timp ce se ascundea în podul casei lui Axinte Bartoi, din comuna Stroești. Cu toate că a fost urmărit cu focuri de pistol mitralieră și grenade de către securiști, acest rebel împotriva comunismului a reușit să scape, însă abandonându-și armamentul (o carabină maghiară cu 38 de cartușe, un revolver unguresc calibrul 7,65 cu 7 cartușe, precum și o grenadă)⁸⁵. Ulterior el a încercat să-și facă rost de alte arme. Spre exemplu, în 1952 a primit un pistol cu 8 cartușe de la Aurelian Bucătar⁸⁶.

În februarie 1951 erau urmăriți pe teritoriul regiunii Suceava 15 fugari izolați. Cel mai important dintre toți se dovedea, în ochii Securității, Gheorghe Munteanu⁸⁷. Pentru capturarea lui, Miliția l-a recrutat ca informator în 1951, probabil recurgând la șantaj și tortură, pe fratele său. Acesta a comunicat autorităților, în detaliu, tactica utilizată de fugar pentru a se sustrage arestării, precum și numele persoanelor de sprijin la care stătuse⁸⁸.

Judecat în contumacie de Tribunalul Militar Teritorial Iași, Gheorghe Munteanu a fost condamnat, prin sentința nr. 393/27 septembrie 1955, la 15 ani muncă silnică pentru “acte de teroare” (uciderea lui Nicolae Danciu în 1949)⁸⁹. În cele din urmă, a fost prins la 5 martie 1961 la el acasă. Era înarmat cu o armă militară ZB retezată, cu 31 de cartușe. Că fugarul era pregătit să tragă s-a dovedit și prin faptul că pușca avea cartuș pe țevă. De asemenea, asupra lui s-au găsit mai multe hârtii conținând înscrisuri proprii în care își exprima nemulțumirea față de regimul comunist, precum și speranța că acesta se va schimba în curând⁹⁰. La scurt timp aveau să fie arestați și unii dintre susținătorii săi⁹¹.

Tribunalul Militar de Regiune Militară București în deplasare la Suceava l-a judecat pe Gheorghe Munteanu în aprilie 1962. În același dosar cu el au mai figurat persoane care îl susținuseră între 1949-1961, adăpostindu-l în locuințele lor: Aurelian Bucătar, Simion Ciobotari, Ambrozie Grigoraș, Emilian Munteanu, Vespasian Munteanu, Amfilochie Ciutac, Vladimir Dencian, Giorgi David, Vasile David, Toader Agrișan, Ioan Bucaciuc și Giorgi Mânican. Sentința nr. 28/27 aprilie 1962 prevedea condamnarea lui Gheorghe Munteanu la 12 ani muncă silnică și 5 ani degradare civică pentru “crima de uneltire contra ordinii sociale”. Având însă în vedere și condamnarea din 1955, la care se adăuga un plus de 10 ani, urma să execute 25 de ani muncă silnică și 10 ani degradare civică⁹². Alți favorizatori ai lui Gheorghe Munteanu au fost judecați tot la Suceava de către Tribunalul Militar București, în martie 1962. Catrina Gemeniuc a primit 7 ani închisoare, 4 ani interdicție și confiscarea totală a averii. Alți inculpați în proces au fost Constantin Valean, Vasile a lui Capră, ambii din Stroești, Dumitru Pușcaș, Vasile Obreja

și Axinte, toți trei din Zăhărești, dar în cazul lor nu cunoaștem condamnările. Alți arestați au fost din localitățile Răuseni, Bosanci, Tișăuți și Udești. În total, în legătură cu Gheorghe Munteanu au fost judecați aproximativ 40 de oameni⁹³. Prin decretul nr. 411/24 iulie 1964, Gheorghe Munteanu a fost grațiat⁹⁴, la fel ca și favorizatorii lui care se mai aflau în detenție⁹⁵.

10. Concluzii

La sfârșitul anilor '40, rezistența armată anticomunistă s-a reluat în Bucovina în contextul ofensivei tot mai susținute a regimului comunist nu doar pentru controlarea statului, ci și a societății. Unii dintre cei vizați de noile autorități pentru a fi arestați au reușit să scape și s-au refugiat în munți și păduri, unde au constituit grupuri de rezistență armată anticomunistă, dar au existat și localnici care au format grupări subversive fără a avea conflicte anterioare cu regimul. În afară de grupurile mari de rezistență, au existat mai multe formațiuni „minore” care au atras și ele atenția autorităților, chiar dacă nu la un nivel comparabil cu al celor dintâi.

Între aceste mici formațiuni s-au numărat grupurile conduse de Dragoș Flocea, Andrei Ghivnici, Silvestru Harsmei, așa-numite „bande Blănaru” (se pare că în bună parte o invenție a Securității), organizația „Cetatea lui Ștefan” și “Grupul tinerilor partizani” sau “Eliberarea brațelor de fier”. Activitatea acestor grupări a constat în propaganda anticomunistă, atacarea unor reprezentanți ai administrației de stat (inclusiv pichete de grăniceri) ori de partid. Unii dintre localnicii intrați în clandestinitate nu s-au reunit în grupuri (sau au făcut-o pentru perioade scurte de timp), preferând să rămână fugari izolați, dar înarmați, ceea ce le permitea să se ascundă mai ușor, adăpostiți și aprovizionați de rude sau prieteni. Cel mai important dintre ei a fost Gheorghe Munteanu, care a supraviețuit în clandestinitate din 1949 până în 1961, prin aceasta el fiind unul dintre cei mai longevivi luptători anticomuniști. Odată cu el, rezistența din Bucovina înceta să mai fie o realitate pe teren, rămânând ferecată pentru decenii în arhive sau în memoria supraviețuitorilor.

NOTE:

¹ Vezi Dorin Dobrinu, *Bucovineni contra sovietici. Rezistența armată anticomunistă din Bucovina (martie-august 1944 – iulie 1946)*, în *AIO - Anuarul Institutului de Istorie Orală*, vol. V, 2004, p. 123-182.

² Arhivele Serviciului Român de Informații, fond *D*, dos. 2168, f. 412 (în continuare: ASRI).

³ *Ibidem*; Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *Rezistența armată din Bucovina. 1944-1950*, vol. I, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 1998, p. 286 (și nota 3).

⁴ Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 12/1949, f. 21-33 (în continuare: DJAN Suceava); *Ibidem*, dos. 14/1949, f. 3; Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 299 (doc. de la ASRI, fond *P*, dos. 3820, vol. 4, f. 102-105).

⁵ DJAN Suceava, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 12/1949, f. 21-22, 33-34; *Ibidem*, dos. 14/1949, f. 3.

⁶ ASRI, fond *D*, dos. 2168, f. 412.

⁷ DJAN Suceava, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 14/1949, f. 2; Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 286 (doc. de la ASRI, fond *P*, dos. 3820, vol. 4, f. 44-45).

⁸ DJAN Suceava, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 12/1949, f. 22, 33; Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 299 (doc. de la ASRI, fond *P*, dos. 3820, vol. 4, f. 102-105).

⁹ DJAN Suceava, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 12/1949, f. 21-22, 33; *Ibidem*, dos. 14/1949, f. 3.

¹⁰ Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 299 (doc. de la ASRI, fond *P*, dos. 3820, vol. 4, f. 102-105).

¹¹ Adrian Brișcă (ed.), *O zi din viața unui partizan. Documente privind viața cotidiană a partizanilor anticomuniști din Bucovina: 1944-1958*, II, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3/1994, p. 178 (interviu cu Gavril Vatamaniuc, 16 ianuarie 1994).

¹² *Ibidem*, III, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1994, p. 110 (interviu cu Gavril Vatamaniuc, București, 16 ianuarie 1994).

¹³ *Ibidem*, IV, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1/1995, p. 116 (interviu cu Gavril Vatamaniuc, 16 ianuarie 1994).

¹⁴ Mărturia lui Gavril Vatamaniuc, în Cristina Hurdubaia, *Singurul supraviețuitor: mit în manualul de istorie*, în *Jurnalul Național*, nr. 3341, 10 mai 2004, p. 15.

¹⁵ Mărturia lui Gavril Vatamaniuc, în *Arhiva Durerii*, Stockholm, Pionier Press, București, Fundația Academia Civică, 2000, p. 147; Adrian Brișcă (ed.), *Rezistența armată din Bucovina*, vol. II, *1 octombrie 1950-10 iunie 1952*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000, p. 182; Gavril Vatamaniuc, *Lupta armată împotriva comunismului în Bucovina și reprimarea ei*, în *Analele Sighet*, vol. 2, 1995, p. 310; Eugen Șahan, *Aspecte din rezistența românească împotriva sovietizării în perioada martie 1944-1962*, în *Analele Sighet*, vol. 2, 1995, p. 220.

¹⁶ DJAN Suceava, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 12/1949, f. 1; Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 296 (doc. de la ASRI, fond *P*, dos. 3820, vol. 4, f. 102-105).

¹⁷ Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 286 (și nota 2).

¹⁸ DJAN Suceava, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 10/1949, f. 11; *Ibidem*, dos. 12/1949, f. 1-2, 22-23, 34-35, 115, 190-191; *Ibidem*, dos. 13/1949, f. 1; *Ibidem*, dos. 14/1949, f. 2, 4.

¹⁹ *Ibidem*, dos. 10/1949, f. 11; *Ibidem*, dos. 12/1949, f. 1-2, 22-23, 34-35, 115, 190-191; *Ibidem*, dos. 13/1949, f. 1; *Ibidem*, dos. 14/1949, f. 2, 4; Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 346-347, 350, 352 (doc. de la ASRI, fond *P*, dos. 3820, vol. 4, f. 719, 768-769), 402-403, în secțiunea „Dicționar biografic”.

²⁰ DJAN Suceava, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 10/1949, f. 11; *Ibidem*, dos. 12/1949, f. 1-2, 22-23, 34-35, 115, 190-191; *Ibidem*, dos. 13/1949, f. 1; *Ibidem*, dos. 14/1949, f. 2, 4.

²¹ *Ibidem*, dos. 10/1949, f. 11; *Ibidem*, dos. 112/1949, f. 1.

²² *Ibidem*, dos. 12/1949, f. 1, 23, 34, 190; *Ibidem*, dos. 13/1949, f. 1.

²³ *Ibidem*, dos. 12/1949, f. 115.

²⁴ *Ibidem*, f. 2, 35, 190; *Ibidem*, dos. 13/1949, f. 2; *Ibidem*, dos. 14/1949, f. 4.

²⁵ *Ibidem*, dos. 12/1949, f. 191; *Ibidem*, dos. 13/1949, f. 2.

²⁶ *Ibidem*, dos. 12/1949, f. 23.

²⁷ *Ibidem*, f. 35, 190; *Ibidem*, dos. 14/1949, f. 4; Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 296 (doc. de la ASRI, fond *P*, dos. 3820, vol. 4, f. 102-105).

²⁸ DJAN Suceava, fond *Poliția Orașului Rădăuți*, dos. 12/1949, f. 22, 115-117.

²⁹ *Ibidem*, f. 2, 22, 116, 191; *Ibidem*, dos. 13/1949, f. 1-2.

³⁰ *Ibidem*, dos. 12/1949, f. 191.

³¹ Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 296-297 (doc. de la ASRI, fond P, dos.3820, vol. 4, f. 102-105).

³² *Ibidem*, p. 299 (doc. de la ASRI, fond P, dos.3820, vol. 4, f. 102-105).

³³ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 316-317.

³⁴ *Ibidem*, f. 388.

³⁵ *Ibidem*, f. 14.

³⁶ *Ibidem*, f. 345. Vezi și Florica Dobre (coordonator), Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Elis Neagoe, Liviu Țăranu (eds.), *Bande, bandiți și eroi. Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968). Documente*, Studiu introductiv de Florian Banu și Silviu B. Moldovan, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 111 (doc. din Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare: ACNSAS), fond *documentar*, dos. nr. 36, f. 357-386).

³⁷ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 341, 345. Vezi și “*Bande, bandiți și eroi*”..., p. 111-112 (doc. de la ACNSAS, fond *documentar*, dos. nr. 36, f. 357-386).

³⁸ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 281, 241.

³⁹ *Ibidem*, f. 26; “*Bande, bandiți și eroi*”..., p. 237 (doc. de la ACNSAS, fond *documentar*, dos. nr. 36, f. 166-192).

⁴⁰ V. Blănaru Flamură, *Kazaciocul groazei din Valea Piersicilor – 804 zile și nopți în lanțurile morții*, s.l., Editura Sepco S.R.L., Colecția Iconar în colaborare cu Fundația Buna Vestire, 1996, p. 240, 242, 287. Din păcate, volumul *Kazaciocul groazei...* este prolix, informațiile cu adevărat utile pentru reconstituirea istoriei acestui “grup” fiind sufocate de aprecieri pe teme diverse.

⁴¹ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 400 (doc. de la Arhivele Ministerului de Interne, fond *Direcția Management Resurse Umane*, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 180-183; în continuare: AMI, fond *DMRU*).

⁴² V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, *passim*.

⁴³ *Ibidem*, p. 94-95, 236-237.

⁴⁴ George Ungureanu, *Condamnat la moarte*, în *Memoria*, nr. 39, 2/2002, p. 109.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 101

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, p. 120.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 97-239; George Ungureanu, *op. cit.*, p. 99-100, 105.

⁴⁹ George Ungureanu, *op. cit.*, p. 101-102; Vezi și V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, p. 239-288.

⁵⁰ George Ungureanu, *op. cit.*, p. 104-105.

⁵¹ V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, p. 286-288, 343-345; George Ungureanu, *op. cit.*, p. 100, 109; *Cartea Albă a Securității*, vol. III, 1958-1968, s.l. [București], Serviciul Român de Informații, 1995, p. 110, nota 119 (doc. de la ASRI, fond D, dos. 9572, vol. 61, f. 9-13; *Ibidem*, fond B, nr. 179/3360, f. 1-20). Mulțumim domnului Marius Oprea pentru acest volum.

⁵² V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, p. 286; George Ungureanu, *op. cit.*, p. 100, 105.

⁵³ George Ungureanu, *op. cit.*, p. 105.

⁵⁴ V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, p. 324-325, 343-345.

⁵⁵ George Ungureanu, *op. cit.*, p. 108-109; V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, p. 360-474.

⁵⁶ *Cartea Albă a Securității*, vol. III, p. 110, nota 119 (doc. de la ASRI, fond D, dos. 9572, vol. 61, f. 9-13; *Ibidem*, fond B, nr. 179/3360, f. 1-20); V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, p. 474-475.

⁵⁷ V. Blănaru Flamură, *op. cit.*, p. 287.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 286.

⁵⁹ George Ungureanu, *op. cit.*, p. 109.

⁶⁰ Ion Antohe, *Răstigniri în România după Ialta*, București, Editura Albatros, 1995, p. 216.

⁶¹ *Cartea Albă a Securității*, vol. III, p. 110, nota 119.

⁶² George Ungureanu, *op. cit.*, p. 109.

⁶³ Pentru istoria acestei organizații nu dispunem decât de relatarea unui supraviețuitor, Vasile Pânzariu, *Arestat pentru poezie*, în *Analele Sighet*, vol. 7, 1999, p. 593-599.

⁶⁴ *Cu unanimitate de voturi. Sentințe politice adunate și comentate* de Marius Lupu, Cornel Nicoară și Gheorghe Onișoru, București, Fundația Academia Civică, 1997, p. 225-226; “*Bande, bandiți și eroi*”..., p. 396, 398-399 (doc. de la AMI, fond DMRU, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 166-167, 180-183).

⁶⁵ Adrian Brișcă, *Simpozionul de la Câmpulung Moldovenesc, 15 august 2002*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 32-33, 3-4/2001, p. 209.

⁶⁶ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 225; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 396, 399 (doc. din AMI, fond DMRU, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 166-167, 180-183).

⁶⁷ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 225-226.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 374.

⁶⁹ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 346.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 308, 313.

⁷¹ *Ibidem*, f. 266.

⁷² *Ibidem*, f. 187.

⁷³ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 370-371 (doc. din Arhivele Militare Române, în continuare AMR).

⁷⁴ Liviu Mărgineanu, *1947 – anul lichidării democrației în România și al radicalizării rezistenței anticomuniste*, în *Analele Sighet*, vol. 5, 1997, p. 407-408; Idem, *De la sovietizare la represiune și rezistență*, în *Analele Sighet*, vol. 6, 1998, p. 868; Idem, *Arestarea și lichidarea grupurilor anticomuniste din jurul preotului Dumitru Matei*, în *Analele Sighet*, vol. 7, 1999, p. 382-383.

⁷⁵ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 371 (doc. de la AMR).

⁷⁶ Mărturia Catrinei Gemeniuc, Stroiești, 29 august 1994. Mulțumim pentru acest interviu domnului Cornel Nicoară, jurist ieșean originar din Bucovina.

⁷⁷ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 317; *Cu unanimitate de voturi...*, p. 371-372 (doc. de la AMR); “*Bande, bandiți și eroi*”..., p. 552 (doc. de la AMI, fond DMRU, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 17-22).

⁷⁸ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 371 (doc. de la AMR).

⁷⁹ Dorin Dobrințu, *Fapte uitate: Iașul și rezistența anticomunistă (1946-1950)*, în *Anuarul Institutului de Istorie “A.D. Xenopol”*, vol. XLI, 2004, p. 398.

⁸⁰ Discuții cu Liviu Mărgineanu, 1997-1999; Arhivele Tribunalului Militar Iași, fond P, dos. 1970, Iași, vol. 4, f. 5-6, 23-24, 127; ASRI, fond P, dos. 10715, vol. 9, f. 51-52, 112; *Cu unanimitate de voturi...*, p. 224; Liviu Mărgineanu, *De la sovietizare la represiune...*, p. 869; Idem, *Arestarea și lichidarea...*, p. 383-384; Ioana Ralu, *O viață închinată adevărului: Gheorghică Savel*, s.l. [Iași], Editura LIR, 2003, p. 112. „Declarația” lui Tertulian Langa, în *Ibidem*, p. 374-375. Vezi și Marius Oprea (ed.), *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Studiu introductiv de Dennis Deletant, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 297 (document de la ASRI, fond P, dos. 10104, f. 13-44).

⁸¹ Dorin Dobrințu, *op. cit.*, p. 406-407.

⁸² Mărturia Catrinei Gemeniuc, Stroiești, 29 august 1994; *Cu unanimitate de voturi...*, p. 371-372 (doc. de la AMR).

⁸³ Adrian Brișcă, Radu Ciuceanu (eds.), *op. cit.*, vol. I, p. 316 (doc. de la ASRI, fond P, dos. 3820, vol. 6, f. 353).

⁸⁴ *Ibidem*, p. 317-318 (doc. de la ASRI, fond P, dos. 3820, vol. 6, f. 354-355).

⁸⁵ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 345-346; Idem, fond P, dos. 64409, vol. 19, f. 336. Vezi și *Bande, bandiți și eroi...*, p. 112 (doc. de la ACNSAS, fond documentar, dos. nr. 36, f. 357-386).

⁸⁶ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 372 (doc. de la AMR).

⁸⁷ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 317.

⁸⁸ Adrian Brișcă (editor), *Rezistența armată...*, vol. II, p. 70 (doc. de la ASRI, fond P, dos. 3820, vol. 6, f. 336).

⁸⁹ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 371, 373 (doc. de la AMR).

⁹⁰ *Ibidem*, p. 371-372 (doc. de la AMR); mărturia Catrinei Gemeniuc, Stroiești, 29 august 1994.

⁹¹ Mărturia Catrinei Gemeniuc, Stroiești, 29 august 1994.

⁹² *Cu unanimitate de voturi...*, p. 371, 373 (doc. de la AMR).

⁹³ Mărturia Catrinei Gemeniuc, Stroiești, 29 august 1994.

⁹⁴ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 371 (doc. de la AMR).

⁹⁵ Mărturia Catrinei Gemeniuc, Stroiești, 29 august 1994.